

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on erittäin tärkeä ja sen tulee luoda uskoa hyvään tulevaisuuteen. Tavoitteen toimenpiteissä näkyy kuitenkin heikosti, miten kriittistä ajattelua ja avoimuutta vahvistetaan. Toimenpiteisiin tulisi kirjata, että Suomeen luodaan kansainvälisesti kilpailukykyinen vastuullisen avoimuuden toimintaympäristö.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Häirintää, painostusta ja epäasiallista vaikuttamista koskevat toimintamallit: Korkeakoulujen tulee luoda yhteistyössä tiedeyhteisön muiden toimijoiden kanssa, kuten tieteelliset seurat, myös toimintamalleja, joilla tuetaan häirinnän, painostuksen ja epäasiallisen vaikuttamisen kohteeksi joutuvia tutkijoita ja viestitään sekä tutkijoille että häirintää harjoittaville, että korkeakoulu- ja tiedeyhteisö tukee ja auttaa tutkijoita. Tällöin myös kansalaiskeskusteluun osallistuminen koetaan turvalliseksi, kun tutkija tai opiskelija ei koe jäävänsä yksin häirintätapauksissa.

Kansalaiskeskusteluun osallistuminen: Toimenpiteessä tulisi tunnistaa myös korkeakoulujen ja kansalaisten välisen vuorovaikutuksen merkitys kansalaistieteen kautta. Toimenpidelisyks: Korkeakoulut, tutkimusorganisaatiot ja tieteelliset seurat vahvistavat kansalaistieteen käytäntöjä sekä kehittävät toimintamalleja, jotka mahdollistavat kansalaisten osallistumisen tutkimukseen,

vuorovaikutuksen tiedeyhteisön kanssa sekä tutkimustiedon laajan hyödyntämisen yhteiskunnassa. Samalla varmistetaan, että tutkimuksen tuotokset ovat ymmärrettävästi, saavutettavasti ja monikielisesti kansalaisten saatavilla.

Toimenpide: Uudistetaan sääntelyä, joka koskee Tieteellisten seurain valtuuskuntaa ja muita tiedeyhteisöjä tieteen yhteisten autonomisten toimintojen ja rahoituksen ajantasaistamiseksi. Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja muiden tiedeyhteisöjen sääntelyä koskeva toimenpide on erittäin tarpeellinen. Sääntelyn uudistamisessa tulee huomioida valtuuskunnan ja sen jäsenistön rooli osana korkeakoulu- ja tiedeyhteisöä, tieteen vapaaehtoistoiminnan merkitys ja vaikuttavuus ja kyky toimia riippumattomasti yksittäisistä henkilö-, organisaatio- tai poliittisista intresseistä. TSV:llä on erityisen tärkeä kansallinen tehtävä edistää kotimaista tieteellistä julkaisutoimintaa, mikä varmistaa laadukkaan vertaisarvioitun tutkitun tiedon saatavuuden myös kotimaisilla kielillä. TSV koordinoi ja edistää myös korkeakoulu- ja tiedeyhteisön omaa toimintaa koskevia tehtäviä, kuten vastuullisen arvioinnin kehittämistä ja tutkimuksen vastuullista avoimuutta. Nämä tehtävät ja niiden kustannustehokas ja koko korkeakoulu- ja tiedeyhteisön kattava toiminta tulee huomioida sääntelyn uudistamisessa. TSV:n autonominen toimintatapa on turvattava, jotta toiminta pysyy riippumattomana niin tieteen sisäisistä kuin yhteiskunnan ulkoisista vaikutusryityksistä ja jotta se pystyy toimimaan luotettavasti jäsenistönsä ja korkeakoulu- ja tiedeyhteisön toimijoiden kanssa näiden näkemykset ja tarpeet huomioiden.

Toimenpide: Koko korkeakoulu- ja tiedeyhteisö etenee tutkimuksen vastuullisen arvioinnin periaatteista (ml. CoARA) käytännön toimiin. Korkeakoulut hyödyntävät rekrytoinneissaan monipuolisia akateemisen meritoitumisen tapoja. Toimenpiteen tulisi olla vastuullista, laadullista arviointia painottavan arviointikulttuurin vahvistaminen siten, että vastuullisen arvioinnin käytänteitä luodaan yhdessä ja jo olemassa olevat ja hyväksi havaittuja toimintamalleja hyödyntäen. Konkreettisenä toimenpiteenä tulisi olla, että Julkaisuforumia kehitetään edelleen ottaen huomioon CoARA-yhteenliittymän periaatteet, tutkimustoiminnan monimuotoiset tuotokset ja kansallisesti arvokkaan tietovarannon ylläpitäminen luotettavien julkaisukanavien tunnistamisessa

ja että tiedonkeruu tutkimustoiminnan monimuotoisista tuotoksista ja julkaisukanavien tunnistaminen ja tiedeyhteisölähtöinen laadunarviointi varmistetaan osana kansallisesti arvokkaan tietovarannon ylläpitoa. Lisäksi otetaan käyttöön kansalliset kriteerit, joissa tutkijan monimuotoiset tuotokset, ansiot ja osaaminen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa, opetuksessa ja ohjauksessa, yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa, ja toiminnassa taide- ja tutkimusyhteisössä, sekä tieteen avoimuuden ja tutkimusetiikan parhaiden käytänteiden noudattaminen, tulevat huomioiduksi systemaattisesti osana rekrytointia, uralla etenemistä, suoriutumisen arviointia ja tutkimusrahoituksen arviointia. Toimenpiteessä tunnistetaan, että tutkijanarviointi kannustaa ja vahvistaa eettisyyttä, avoimuutta, laatua vaikuttavuutta.

Toimenpidelisiä: Korkeakoulu- ja tiedeyhteisön toimijat kehittävät ja ylläpitävät yhdessä vastuullisen avoimuuden ja arvioinnin käytäntöjä ja palveluita tutkimuksessa, opetuksessa sekä kehitys- ja innovaatiotoiminnassa. Toimenpiteissä tulisi huomioida, että tutkimuksen ja koulutuksen tuotosten (julkaisut, aineistot, menetelmät, infrastruktuurit ja oppimateriaalit) tulee olla lähtökohtaisesti avoimia. Mahdolliset rajoitukset perustellaan läpinäkyvästi huomioiden tietosuoja,

turvallisuus ja muut eettiset näkökohdat. Tämä linjaa suomalaista tiede ja tutkimustoimintaa EU:n tiedepoliittisen ja kansallisen avoimen tieteen ja tutkimuksen julistuksen periaatteen ”niin avointa kuin mahdollista, niin suljettua kuin välttämätöntä” mukaisesti. Lisäksi toimenpiteissä tulisi vahvistaa korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden sitoutumista yhteisten periaatteiden noudattamiseen määrällisten indikaattorien, erityisesti julkaisumetriikan vastuullisessa käytössä eri arviointitilanteissa (esim. Tutkijanarvioinnin kansallinen suositus ja Julkaisufoorumi-luokituksen käyttöohje). Lisäksi kehitetään korkeakoulujen ja tiedeyhteisön toimijoiden yhteistyöllä tietopohjaa ja indikaattoreita eri osa-alueille.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Liitteessä 1 todetaan, että nuorten koulutususkko on säilynyt korkealla tasolla, mutta tulevaisuususkko on huolestuttavassa laskusuunnassa. Yhtenä tavoitteena on varmistaa nuorille sujuva pääsy korkeakoulutukseen. Toimenpiteissä tulee huomioida myös toiminta, jolla nuorten kiinnostusta korkeakoulutukseen lisätään ja nuoret saadaan osallistumaan positiivisen tulevaisuuskuvaan ja -uskon rakentamiseen. Heille ei saa syntyä käsitystä, että he joutuvat yksin ratkaisemaan ongelmia vaan tulevaisuutta tehdään yhdessä. Nuorten sivistys- ja koulutuspolkua tukee vahvasti tieteen kansalaistoimintakentän monipuoliset mahdollisuudet. Tieteelliset seurat, tiedekeskukset, tiedeinstituutit ja muistiorganisaatiot tarjoavat tosiasiallisia mahdollisuuksia nuorille kartuttaa tiedepääomaansa. Nämä toimijat tuottavat ja järjestävät valtavan määrän tiedejulkaisuja ja -tapahtumia, jotka ovat kaikille saavutettavia. Nämä ovat mahdollisuuksia kartuttaa sivistystä ja mahdollisuuden osallistua tieteeseen ja kartuttaa kriittistä ajattelua myös silloin, jos haluttu opiskelupaikka ei aukea heti korkeakoulusta tai muusta oppilaitoksesta.

Tiedekasvatus ja tiedeviestintä vahvistavat nuorten tiedepääomaa ja kutsuvat heitä mukaan tutkimaan, kokeilemaan ja keskustelemaan. Esimerkiksi TSV:n järjestämällä Tieteen päivillä toisen asteen opiskelijat ovat jo vuosien ajan päässeet syventymään heille tuttuihin ajankohtaisiin ilmiöihin tutkitun tiedon näkökulmasta ja pohtimaan yhdessä ratkaisuja. Tieteen päivillä nuoret tutustuvat eri tieteenaloihin ja näkevät konkreettisesti, mitä kaikkea korkeakouluopinnot voivat tarjota. Tällainen toiminta parantaa nuorten kiinnostusta ja valmiuksia hakeutua korkeakoulutukseen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidelisäys: Korkeakoulut luovat yhtenäisiä avoimia oppimis- ja opetuskäytäntöjä sekä oppimateriaaleja osaksi korkeakoulutusta. Korkeakoulut ylläpitävät yhteistä avoimien oppimateriaalien ekosysteemiä (sis. kansalliset alustat, lisensointimallit ja tukipalvelut), joka varmistaa materiaalien saavutettavuuden, monikielisyyden ja uudelleenkäytettävyyden kaikille oppijoille tekijänoikeudet huomioiden. Tämä tukee avointa ja laajaa pääsyä korkeimman opetuksen piiriin erilaisia väyliä pitkin.

Toimenpide: Säädetään tohtoritutkintojen tavoitteellisesta suorittamisajasta ja poistetaan lisensointitutkimintoja tieteellisenä ja taiteellisenä jatkotutkintona tutkintorakenteesta. Tavoitteellinen tohtoritutkintojen suorittamisaika tulisi olla joustava huomioiden tieteenalakohtaiset erot, jatkuva oppiminen ja jatkotutkinnon suorittaminen osa-aika- tai kokoaikatyön ohessa. Lisensointitutkinnon poistaminen on perusteltu ja tarpeen. Tohtoritutkinnoissa tulisi vähentää tohtoritutkintojen julkaisujen lukumäärään liittyviä määrällisiä vaatimuksia ja korostaa ensisijaisesti tieteellisen kontribuution laadullisia tavoitteita, joiden toteutuminen varmennetaan asiantuntija-arvioinnissa. Sama koskee tenure-track sopimuksia, joissa myös tulisi siirtyä vähimmäisjulkaisumäärästä kohti laadullista tavoitetta

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpide: Tutkimusrahoittajat ja tutkimusorganisaatiot vahvistavat TKI-toiminnan vaikuttavuutta lisäämällä kansallisesti merkittävien TKI-ympäristöjen yhteistyötä ja tutkimusinfrastruktuurien hyödyntämistä näissä. Tutkimusinfrastruktuurien hyödyntämisessä tulisi huomioida nykyistä paremmin myös tieteen ja tutkimuksen kannalta oleellisten aineistojen ja julkaisujen saavutettavuus, vastuullinen avoimuus sekä niitä ylläpitävien ja kehittävien kansallisten infrastruktuurien vahvistaminen.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen päällekkäisten tehtävien purkaminen on luettavissa niin, että vastuun- ja tehtävänjaot on määriteltävä nykyistä selkeämmin ja siten, että myös tutkinnonantovastuut ovat selkeät. Toivottavasti tämä tapahtuu ko. kohdassa mainitussa uudistamistyössä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpide: OKM käynnistää korkeakoulujärjestelmän uudistamistyön vision tavoitteiden saavuttamiseksi. Kannatettava toimenpide, onko uskallusta tehdä radikaaleja päätöksiä ja millä aikataululla?

Toimenpide: Korkeakoulut yhdenmukaistavat yhteistyön käytäntöjä yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa T&K-yhteistyön sujuvoittamiseksi. Tähän toimenpiteeseen tulisi lisätä myös 3.sektorin T&K-toimintaa monin tavoin harjoittavat toimijat.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on hyvä, mutta vahvasti rahoituspainotteinen, ikään kuin rahoitus olisi ainoa tae toiminnan ja sen laadun kasvulle. Toimenpiteet ovat laajemmat kuin itse tavoite. Lisäksi rahoituksessa huomioitava myös tieteen ja tutkimuksen kolmas sektori / kansalaisyhteiskuntatoimijat, jotka muodostavat keskeisen osan kotimaista tiedeyhteisöä ja vaikuttaa myös tieteen rahoituksen kysymyksiin. Nämä tiedeyhteisön toimijat on nähtävä olennaisina TKI-toiminnan toteuttajina ja niissä kehitetään ja ylläpidetään merkittäviä tutkimusinfrastruktuureja, jotka palvelevat tieteen saavutettavuutta, sekä luovat uutta.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpide: Korkeakoulut uudistavat OKM:n tuella tutkimuksen ja koulutuksen ulkoista laadunarviointia. OKM hyödyntää yhtenäisempää laadunarviointia korkeakoulujen ohjauksessa. Yhtenäinen laadunarviointi organisaatiotasoisissa ohjauksessa on perusteltu toimenpide. Tähän toimenpiteeseen tulisi lisätä toimijaksi myös ne tiedeyhteisön toimijat, kuten TSV, joka on kehittänyt ja kehittää monimuotoista ja kaikki tieteenalat tasapuolisesti huomioivaa tutkimuksen ja tutkijan laadunarviointia sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointia. Lisäksi vastuullisen arvioinnin käytänteiden käyttöönottoa ja vaikuttavuutta korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden arjessa tulisi seurata säännöllisin väliajoin (esim. joka toinen vuosi) tutkijakyselynä toteutettavalla kansallisella tutkimuskulttuurin barometrilla.

Toimenpide: Suomen Akatemia, korkeakoulut ja CSC ... Tutkijakohtainen vastuullinen laadunarviointi tulee erottaa organisaatiotasoisesta laadunarvioinnista. Tutkijakohtaiselle arvioinnille on kehitetty ja edelleen kehitetään monimuotoista arviointia edistäviä työkaluja kuten Vastuullisen tutkijanarvioinnin kansallinen suositus sekä FIN-CAM (Finnish Career Assessment Matrix). Rahoituksen laajan vaikuttavuuden arvioinnissa kannattaa säilyttää ja jatkokehittää nykyisiä tietovarantoja, jotka toimivat hyvin ja kustannustehokkaasti organisaatiotasoisessa arvioinnissa (vrt. rahoitusmalli ja Julkaisufoorumin tiedonkeruu).

Ks. Tavoite 1.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksen kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Visiosta puuttuvat kokonaan tieteen muut toimijat korkeakoulujen ulkopuolella. Suomalaisen tieteen vahvuus on monimuotoinen tiedeyhteisö, jossa merkittävä rooli on myös tieteellisillä seuroilla, tiedekeskuksilla, tiedeinstituuteilla ja muistiorganisaatioilla. Ne ovat elintärkeä osa suomalaista ja kansainvälistä tiedeyhteisöä ja luovat uutta suomalaista yhteiskuntaa. Ne avaavat tiedettä ja sen tuloksia laajasti yhteiskunnalle ja ovat olennaisia TKI-toiminnan toteuttajia. Niissä tehtävä pitkäjänteinen työ luo perustan tieteen jatkuvuudelle ja riippumattomuudelle. Esimerkiksi tieteellisten seurojen tärkeänä tehtävänä on Suomessa tuoda jäsenistönsä kautta yhteen yli 350 000 eri alojen tutkijaa, asiantuntijaa ja kiinnostunutta kansalaista edistämään ja hyödyntämään tutkittua tietoa.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

-

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Vision tavoitteet ovat hyvät ja riittävän kunnianhimoiset. Suurin osa toimenpiteistä on oletettavasti kirjattu tässä vaiheessa tasolle, josta niitä voidaan vielä täsmentää, konkretisoida ja aikatauluttaa esim. vision tiekartassa. Useassa toimenpiteessä yliopistot ja ammattikorkeakoulut on ”niputettu” korkeakouluiksi, mikä ei täysin vastaa prosessin aikana käytyjä keskusteluja muun muassa profiilieroista ja tarpeesta määrittellä selkeästi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen vastuut ja tehtävät.

9. Muut kommentit

-

Ryynänen-Karjalainen Lea
Tieteellisten seurain valtuuskunta